

**Co-funded by
the European Union**

**AKTIVAČNÝ SCENÁR LEKCIE
vypracovaný v rámci projektu
„INOVÁCIE V ŠKOLSKEJ VÝCHOVE“**

TÉMA:

**Ruské fake newsy voči Ukrajine a EÚ – informačná vojna
(Príklady dezinformácií ako prvku geopolitickej stratégie)**

1. Ciele hodiny

Žiak:

- rozumie, čo je informačná vojna a čím sa líši od bežnej dezinformácie,
- vie uviesť príklady ruských fake newsov namierených proti Ukrajine a Európskej únii,
- rozpoznáva hlavné geopolitické ciele stojace za dezinformačnými kampaňami,
- pozná základné fact-checkingové nástroje v Poľsku, Česku, na Slovensku a v EÚ,
- rozvíja kritické myslenie, schopnosť analýzy obsahu a spolupráce v skupine.

2. Cieľová skupina

Žiaci základných škôl

3. Metódy vyučovania

- Brainstorming
- Mini-prednáška s príkladmi
- Skupinová práca (analýza fake newsov)
- Riadená diskusia
- Individuálna reflexia
- Voliteľný kvíz / rýchla vzdelávacia hra

**Co-funded by
the European Union**

4. Učebné pomôcky / zdroje

- Projektor alebo interaktívna tabuľa
- Karty s príkladovými fake newsmi (2–3 pravdivé správy, 2–3 fake newsy ruskej propagandy)
- Infografika: „Ciele a mechanizmy informačnej vojny“
- Flipchart a fixky
- Fact-checkingové stránky:
 - Poľsko: Demagog.org.pl, Konkret24
 - Česko: Manipulátoři.cz, Demagog.cz
 - Slovensko: Demagog.sk, Infosecurity.sk
 - EÚ: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu

5. Priebeh hodiny (čas trvania: 45 minút)

1. Úvod – čo je informačná vojna? (5 min)

Forma: brainstorming

Priebeh:

Učiteľ začína hodinu otázkami:

- Počuli ste už niekedy pojem „informačná vojna“? Čo môže znamenať?
- Dá sa bojovať nielen pomocou zbraní, ale aj informácií?
- Môžu falošné správy vyvolať podobné následky ako vojenské činy – napr. paniku, chaos, nepriateľstvo medzi ľuďmi?
- Aké správy o vojne na Ukrajine ste videli na internete alebo v televízii, ktoré sa zdali nepravdivé alebo prehnané?

Učiteľ zapisuje asociácie žiakov na tabuľu, aby ich využil v ďalšej časti hodiny.

Odborné informácie (ústne alebo na plagáte):

Informačná vojna sú cielené činnosti v médiách a na internete, pri ktorých sa informácia stáva zbraňou. Namiesto striel sa používajú slová, obrazy, nahrávky a fake newsy, aby ovplyvňovali myslenie, emócie a rozhodnutia celých spoločností.

Informačná vojna môže pôsobiť viacerými spôsobmi:

- **Zavádzanie** – vytváranie falošných správ, ktoré menia obraz udalostí.
- **Zasievanie nedôvery** – ľudia prestávajú veriť vládám, médiám či medzinárodným organizáciám.
- **Podnecovanie strachu a hnevu** – vyvolávanie silných emócií, ktoré sťažujú pokojné myslenie a podporujú agresiu voči určitým skupinám (napr. utečencom).

**Co-funded by
the European Union**

- **Manipulácia verejnou mienkou** – ovplyvňovanie rozhodnutí štátov, voličov alebo medzinárodných inštitúcií bez použitia armády.

V prípade vojny na Ukrajine ruská propaganda využíva fake newsy, aby:

- oslabil dôveru voči ukrajinskej vláde a EÚ, vykresľovala ich ako skorumpované alebo bezmocné,
- rozbila jednotu medzi krajinami EÚ, šíriac falošné správy o sporoch a „zrade spojencov“,
- predstavovala Rusko ako obeť alebo „ochrancu mieru“ a Ukrajinu ako „agresora“,
- odrádzala od humanitárnej pomoci, opakovaním fake newsov o údajných hrozbách zo strany utečencov alebo o zneužívaní medzinárodnej pomoci.

Informačná vojna môže byť rovnako nebezpečná ako vojenské činy, pretože ovplyvňuje politické rozhodnutia, vzťahy medzi národmi a každodenné správanie ľudí – napr. môže odrádzať od pomoci obetiam vojny alebo podnecovať konflikty medzi komunitami v rôznych krajinách.

2. Definície a príklady (10 min)

Forma: mini-prednáška + ústny kvíz

Definície (na slajde alebo plagáte):

- **Informačná vojna** – systematické používanie falošných, zmanipulovaných alebo jednostranných informácií ako nástroja politického alebo vojenského vplyvu. Cieľom nie je len oklamať príjemcov, ale aj vyvolať chaos, spoločenské rozpory a oslabiť protivníka bez použitia armády.
 - **Propaganda** – odkaz, ktorý prezentuje iba jednu stranu konfliktu alebo problému, často používa emotívny jazyk, polopravdy a stereotypy, aby presvedčil ľudí o určitých názoroch alebo činoch. Môže byť šírená v médiách, na internete či v masovej kultúre.
 - **Ruská dezinformácia** – falošné alebo zmanipulované správy vytvorené a šírené na internete, v televízii či na sociálnych sieťach s cieľom:
 - očierniť Ukrajinu a jej vládu,
 - oslabiť dôveru voči EÚ a NATO,
 - podnecovať strach a nepriateľstvo voči vojnovým utečencom,
 - odrádzať západné štáty od finančnej a vojenskej pomoci Ukrajine.
 - **Propagandistické naratívy** – opakujúce sa vzory správ v ruskej dezinformácii.
- Príklady:

Co-funded by the European Union

- „Ukrajina je zlyhaný a skorumpovaný štát“,
- „EÚ plánuje útok na Rusko a využíva Ukrajinu ako bábku“,
- „Ukrajinskí utečenci sú nebezpeční, berú pracovné miesta a ohrozujú obyvateľov EÚ“,
- „Rusko sa iba bráni a bojuje za mier“.

Príklady (na analýzu v triede):

1. Fake news: „*Ukrajina plánuje použiť biologické zbrane proti civilistom*“
 - opakovane vyvrátené OSN a WHO, žiadne dôkazy, cieľ: vyvolať strach, ukázať Ukrajinu ako agresora.
2. Fake news: „*Európska únia núti členské štáty prijímať nebezpečných utečencov z Ukrajiny*“
 - manipulácia emóciami a strachom, žiadne dôkazy o „nebezpečenstve“, cieľ: vyvolať odpor k pomoci obetiam vojny.
3. Pravdivá informácia: „*EÚ prijala program finančnej a humanitárnej pomoci pre vojnových utečencov*“
 - potvrdené vyhlásením Európskej komisie, dostupné v oficiálnych zdrojoch EÚ.
4. Propagandistický naratív: „*Rusko vedie špeciálnu operáciu, aby sa bránilo pred hrozbou zo strany NATO*“
 - príklad dezinformácie ospravedlňujúcej vojenskú agresiu, opakovane vyvrátený správami OSN a nezávislých pozorovateľov.

Ústny kvíz (3–4 min):

Učiteľ sa pýta žiakov:

- Je každá senzáčná správa o vojne pravdivá?
- Aké signály môžu naznačovať, že ide o propagandu?
- Prečo sa niektoré fake newsy opakujú v rôznych médiách, aj keď už boli vyvrátené?
- Ktorá z uvedených informácií pochádza z dôveryhodných zdrojov (napr. EÚ, OSN, WHO)?

3. Skupinové cvičenie – „Je to súčasť informačnej vojny?“ (15 min)

Forma: práca v skupinách po 3–5 žiakov

Cieľ cvičenia: rozvíjať schopnosť rozpoznávať propagandu a fake newsy používané v geopolitických aktivitách, analyzovať ich cieľ a emócie, ktoré majú vyvolať.

Inštrukcia pre učiteľa:

1. Rozdeľte triedu na skupiny po 3–5 žiakov.
2. Každé skupine rozdajte balíček 4 titulkov alebo príspevkov (2 pravdivé informácie z oficiálnych zdrojov EÚ, OSN, WHO a 2 texty štylizované na ruskú propagandu).

**Co-funded by
the European Union**

3. Poskytnite žiakom tabuľku na doplnenie so stĺpcami:
- Obsah správy
 - Pravdivá alebo falošná?
 - Aké emócie vyvoláva?
 - Možný politický / geopolitický cieľ
 - Varovné signály

Úloha pre skupiny:

1. Prečítajte si všetky 4 správy.
2. Vyberte tie, ktoré vyzerajú ako fake newsy súvisiace s informačnou vojnou (napr. manipulácia, propagandistický odkaz).
3. Odôvodnite svoj výber – ktoré prvky svedčia o manipulácii (napr. chýbajú zdroje, emotívny jazyk, rozpor s oficiálnymi správami).
4. Pomenujte emócie, ktoré má daná správa vyvolať (napr. strach z utečencov, hnev na vládu, nedôveru k EÚ).
5. Určte možný geopolitický cieľ – prečo by niekto mohol tvoriť takýto odkaz (napr. oslabiť podporu Ukrajine, vyvolať rozpory v EÚ).
6. Zapište výsledky do tabuľky, ktorú vyplní každá skupina.

1. Sada 4 titulkov / príspevkov

Dve pravdivé – z oficiálnych zdrojov EÚ / OSN / WHO:

1. „EÚ vyzýva Izrael, aby vpustil humanitárnu pomoc do Pásma Gazy“
– Oficiálne stanovisko Európskej komisie k prístupu humanitárnej pomoci pre civilistov v Pásme Gazy a apel na dodržiavanie medzinárodného práva. (Eunews)
2. „Prieskum Eurostat: nákladná doprava v EÚ rastie na cestách na úkor železnice“
– Výsledky výskumu ukazujú, že v EÚ rastie cestná doprava, kým železničná klesá, čo ovplyvňuje plnenie Cieľov udržateľného rozvoja OSN. (Eunews)

Dve štylizované na ruskú propagandu:

3. „Putin obviňuje Litvu z toho, že je ‘nacistický štát’ – pokus o ospravedlnenie agresie“
– Naratív kopírujúci rétoriku Kremľa, ktorý naznačuje, že Litva je pseudonacistický štát, aby odôvodnil vojenské akcie. (The Sun)
4. „Rusko využíva AI a falošné médiá na zaplavovanie spoločností manipuláciou“
– Aj keď to znie ako varovanie, ide o komunikát štylizovaný na ruský naratív, ktorý predstavuje Západ ako tvorca dezinformácií. V skutočnosti ide o opis ruských propagandistických aktivít známych ako „Operation Overload / Matryoshka“. (WIRED)

Tabuľka na doplnenie

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou

**Co-funded by
the European Union**

Obsah správy	Pravdivá alebo falošná?	Aké emócie vyvoláva?	Možný politický / geopolitický cieľ	Varovné signály
-------------------------	------------------------------------	---------------------------------	--	----------------------------

Pokyny pre žiakov:

- **Obsah správy** – prepíš nadpis alebo skráť text príspevku.
- **Pravdivá alebo falošná?** – posúď, či ide o informáciu z oficiálneho zdroja alebo potenciálnu propagandu/falošnú správu.
- **Aké emócie vyvoláva?** – napr. strach, hrdosť, hnev atď.
- **Možný politický / geopolitický cieľ** – napr. vyvolanie nedôvery k NATO, ospravedlnenie vojenských činov.
- **Varovné signály** – typické znaky propagandy, napr. slová ako „nacistický“, chýbajú odkazy na dôkazy, emotívny jazyk, zovšeobecňovanie, manipulácia faktmi.

Diskusia o výsledkoch (5 min):

- Každá skupina prezentuje svoje závery (2–3 min).
- Učiteľ sumarizuje:
 - Fake newsy počas vojny sú nástrojom politického a vojenského vplyvu.

Co-funded by the European Union

- Majú vyvolať konkrétne emócie, aby formovali spoločenské postoje (napr. strach z utečencov, hnev na pomoc Ukrajine).
- Rozpoznanie varovných signálov (chýbajú zdroje, anonymné citáty, rozpory s inými správami, opakujúce sa naratívy) je kľúčové v boji proti propagande.

4. Diskusia: Ako sa brániť proti informačnej vojne? (8 min)

Forma: moderovaná diskusia v triede

Priebeh:

Učiteľ vyzve žiakov na diskusiu a zdôrazní, že informačná vojna je rovnako nebezpečná ako vojenské činy, pretože ovplyvňuje emócie, rozhodnutia a vzťahy medzi národmi. Počas rozhovoru povzbudzuje žiakov, aby svoje odpovede argumentovali a uvádzali príklady (bez odkazov na lokálne politické konflikty).

Otázky pre žiakov:

- Prečo sa ruské fake newsy šíria tak rýchlo? (napr. sú senzačné, šíria sa na sociálnych sieťach, vyvolávajú emócie).
- Aké emócie sa najčastejšie využívajú v propagande počas vojny? (strach, hnev, nenávisť voči konkrétnym národom, nedôvera voči vládam).
- Je každá kontroverzná správa o vojne fake news? (vysvetlenie rozdielu medzi nepríjemnou pravdou, propagandou a falošnou správou).
- Ako môžeme zistiť, či je správa o konflikte pravdivá? (hľadať vo viacerých nezávislých zdrojoch, používať fact-checkingové portály).
- Ktoré organizácie a portály pomáhajú bojovať proti vojnej dezinformácii v EÚ, Poľsku, Česku a na Slovensku?
 - **EDMO** (<https://edmo.eu>) – Európske digitálne mediálne observatórium
 - **EUvsDisinfo** (<https://euvsdisinfo.eu>) – databáza ruskej dezinformácie
 - **Demagog** (<https://demagog.org.pl> / <https://demagog.cz> / <https://demagog.sk>) – overovanie faktov
 - **Manipulátori.cz** (<https://manipulatori.cz>) – analýza propagandy v českých médiách
 - **Infosecurity.sk** (<https://infosecurity.sk>) – správy o ruskej informačnej vojne v regióne

Odborné informácie pre učiteľa (na zhrnutie):

- Informačná vojna sú plánované aktivity – vytváranie a šírenie falošného obsahu, ktorý má ovplyvňovať spoločenské nálady, politické rozhodnutia, ba až destabilizovať štáty.
- Fake newsy sú tvorené tak, aby vyvolali silné emócie (strach, hnev, pocit ohrozenia), čo spôsobuje, že sa šíria rýchlejšie ako pravdivé správy.
- Obrana proti informačnej vojne spočíva v:

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou

**Co-funded by
the European Union**

1. overovaní informácií vo viacerých nezávislých zdrojoch,
2. používaní fact-checkingových portálov a oficiálnych vyhlásení medzinárodných inštitúcií,
3. nezdieľaní nepotvrdeného obsahu, aj keď vyvoláva silné emócie,
4. pochopení, že nie každá „senzačná správa na internete“ je pravda – propaganda manipuluje našimi emóciami.

5. Zhrnutie a reflexia (7 min)

Forma: individuálna práca + spoločný zoznam triedy

Priebeh:

1. Individuálne cvičenie:

Každý žiak si do zošita alebo na lístok napíše odpoveď aspoň na jednu z nasledujúcich viet:

- „Pochopil/a som, že informačná vojna...“
- „Najpodozrivejšie na ruských fake newsoch je...“
- „Skôr než zdieľam správu o vojne, overím si...“
- „Dnes som sa dozvedel/a, že dezinformácia môže...“
- „Teraz už viem, že emotívne správy o vojne...“

Po krátkej chvíli učiteľ požiada dobrovoľníkov, aby prečítali svoje odpovede (alebo anonymne prilepili lístky na tabuľu, aby si ich mohli pozrieť všetci).

2. Tvorba spoločného zoznamu:

Na základe reflexií žiakov trieda pripraví „5 zásad obrany proti informačnej vojne“.

Príklad zoznamu:

1. Overuj zdroj a autora informácie – používaj dôveryhodné, oficiálne médiá a inštitúcie.
2. Porovnávaj správy v rôznych médiách, vrátane medzinárodných (EÚ, OSN, nezávislé tlačové agentúry).
3. Hľadaj dôkazy – never „tajným dokumentom“, senzačným videám alebo anonymným vyjadreniam bez potvrdenia.
4. Nezdieľaj obsah, ktorý vyvoláva iba strach, hnev alebo nenávisť – to je častý mechanizmus vojnovnej propagandy.
5. Používaj fact-checkingové portály a oficiálne stránky inštitúcií EÚ, Ukrajiny a medzinárodných organizácií (napr. EDMO, EUvsDisinfo, Demagog, StopFake).

Zhrnutie učiteľa (odborné):

Co-funded by the European Union

- Informačná vojna je reálnym nástrojom konfliktu, ktorý ovplyvňuje emócie, rozhodnutia a medzinárodnú politiku.
- Ruská propaganda využíva falošné správy, zmanipulované obrázky, deepfake-y a konšpiračné teórie, aby oslabil jednotu spoločností EÚ a odrádzala od pomoci Ukrajine.
- Najlepšou obranou je kritické myslenie, overovanie informácií, používanie viacerých zdrojov a vyhýbanie sa rýchlemu zdieľaniu emotívneho obsahu.

6. Slovníček pojmov – informačná vojna a propaganda

Pojem	Definícia
Informačná vojna	Využívanie informácií a fake newsov ako zbrane s cieľom ovplyvniť nepriateľa a spoločnosť.
Propaganda	Jednostranný, emotívny odkaz, ktorého cieľom je presvedčiť príjemcov o určitých názoroch.
Ruská dezinformácia	Falošné správy vytvorené s cieľom oslabiť podporu Ukrajine a destabilizovať EÚ.
Propagandistický naratív	Opakujúci sa vzorec falošných správ s podobným cieľom a obsahom.
Fact-checking	Proces overovania pravdivosti informácií v nezávislých zdrojoch.

7. Metodický sprievodca pre učiteľa

7.1 Výber príkladov

- Používaj fiktívne alebo neutrálne fake newsy, vytvorené podľa skutočných prípadov ruskej propagandy (napr. falošné informácie o utečencoch, údajné vojenské akcie, falošné dokumenty).
- Vyhýbaj sa drastickým, šokujúcim obsahom (napr. obrázkom obetí vojny, brutálnym scénam), ktoré môžu vyvolať silný stres u žiakov.
- Vyberaj správy, ktoré je možné overiť v otvorených fact-checkingových zdrojoch (EUvsDisinfo, StopFake, Demagog, Infosecurity.sk).

7.2 Prispôsobenie obsahu vekovej skupine

- Používaj jednoduché definície pojmov ako „informačná vojna“, „propaganda“, „falošný naratív“ – vyhýbaj sa príliš zložitému politickému alebo vojenskému jazyku.
- Používaj vizuálne materiály:
 - titulky a krátke príspevky zo sociálnych sietí,

Projekt spolufinancovaný Európskou úniou

**Co-funded by
the European Union**

- mapky ukazujúce tok informácií,
- infografiky zobrazujúce mechanizmus propagandy (napr. „ako vzniká vojnový fake news“).
- Zahrňuj príklady z rôznych krajín (PL, CZ, SK, EÚ, UA), aby bolo vidieť, že dezinformácia je spoločný jav.

7.3 Moderovanie diskusie

- Povzbudzuj žiakov, aby kládli otázky a spochybňovali informácie, napr. „Odkiaľ to vieme?“, „Dá sa to overiť?“.
- Ved' žiakov k samostatným záverom, napr. porovnávaním tej istej správy v rôznych zdrojoch (poľské, ukrajinské, európske médiá).
- Dbaj na emocionálnu rovnováhu diskusie – téma je náročná, preto nehodnot' odpovede, ale žiadaj argumenty a vysvetlenia.
- Zdôrazňuj, že vojnová dezinformácia pôsobí na emócie, ale rozhodnutia treba zakladať na overených faktoch.

7.4 Bezpečná atmosféra

- Uvepozorni žiakov, že každý môže podľahnúť propagande – nie je to hanba, ale dôvod, prečo sa učiť overovať fakty.
- Dovoľ žiakom vyjadriť emócie súvisiace s témou vojny – neprerušuj a nehodnot' ich výroky.
- Ak sa objavia ťažké otázky (napr. o obetiach vojny, traume utečencov), môžeš ich presunúť na rozhovor so školským psychológom alebo odborníkom, aby bola zabezpečená emocionálna podpora.

7.5 Doplnkové materiály

- Priprav si:
 - mapu východnej Európy – na ukázanie rozsahu informačných aktivít,
 - časovú os (napr. hlavné udalosti vojny a k nim sa objavujúce fake newsy),
 - úryvky vyvrátených fake newsov z fact-checkingových portálov (napr. EUvsDisinfo, StopFake, Demagog.sk, Infosecurity.sk).
- Môžeš využiť krátke vzdelávacie videá (napr. z European Digital Media Observatory), ktoré ukazujú, ako vzniká a šíri sa vojnová propaganda.

**Co-funded by
the European Union**

7.6 Rozšírenie hodiny – mini-projekt triedy

- „**Mapa informačnej vojny**“ – žiaci v skupinách zhromažďujú príklady vojnových fake newsov z rôznych krajín (Poľsko, Česko, Slovensko, EÚ).
- Analyzujú ich ciele, emotívny jazyk, zdroje a dopad na verejnú mienku.
- Výsledok: plagát alebo multimediálna prezentácia, ktorá ukáže, ako propaganda ovplyvňuje myslenie spoločností a aké sú zásady obrany proti informačnej vojne.

8. Vedecké a vzdelávacie zdroje (medzinárodné a európske)

- **EDMO – European Digital Media Observatory**
<https://edmo.eu>
- **EUvsDisinfo – projekt Európskej služby pre vonkajšiu činnosť**
<https://euvsdisinfo.eu>
- **NATO StratCom Centre of Excellence – správy o ruskej propagande**
<https://stratcomcoe.org>
- **UNESCO – Media and Information Literacy**
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971>
- **Demagog.org.pl (PL)**
<https://demagog.org.pl>
- **Manipulátoři.cz (CZ)**
<https://manipulatori.cz>
- **Demagog.sk (SK)**
<https://demagog.sk>
- **Infosecurity.sk – analýzy ruskej dezinformácie v regióne**
<https://infosecurity.sk>

